

Afsnit 26: Mylius-Erichsen

1, 2, 3. Sverige havde ballonskipperen Andrée der aldrig havde fløjet en luftballon før han kappede linen og satte kurs mod Nordpolen.

Han styrtede ned i isørkenen.

Norges største var nok Nansen med den bjørnestærke viljekraft.

Og Danmark havde Knud Rasmussen. Fortrylleren, som gik sine egne veje.

Men der var også Amundsen, Heyerdahl, Nordenskiöld og Mylius-Erichsen. De største her fra Norden. Du lytter til Den yderste grænse. Jeg hedder Bjørn Harvig, og jeg har været formand for Eventyrernes Klub. I denne tredje sæson vil jeg dykke ned i de allerstørste nordiske opdagelsesrejsende og deres ekspeditioner fra det 19. og 20. århundrede.

Og netop på den tid, nu er vi kommet frem til 1906, der havde jeg været ude at sejle nogle måneder igen, så havde Mylius-Erichsen, en dansk polarforsker, som var kommet fra Grønland, fået startet en ekspedition til Grønlands østkyst, som var den eneste del af Grønland, der endnu ikke var kortlagt, og jeg søgte om at komme med. Og Mylius-Erichsen, han var dels en omhyggelig mand og dels en mand med forstand på folk. Så han forhørte sig om mig, og så var der en af mine lærere, der sagde at Peter Freuchen måtte de endelig ikke tage med, det var det frygteligste bæst, han nogensinde havde haft med at gøre.

Heldigvis kendte Mylius-Erichsen vedkommende lærer. Og så sagde han: Du er antaget. Og sådan kom jeg med.

Vi har lige hørt polarforsker Peter Freuchen tale om, hvordan han kom med på Danmarksekspeditionen, hvis leder, dagens hovedperson, var Ludvig Mylius-Erichsen. Mylius er uden sammenligning blevet den største myte i dansk arktisk historie. Hans og kammeraterne Brønlund og Høegh Hagens død på isen i Nordøstgrønland i 1907, har gjort ham til en af Danmarks mest eftersøgte mænd i mere end 100 år. For hvad skete der med ham? Mylius-Erichsen var meget andet end polarforsker og nåede meget i sit

relativt korte liv. Før han drog ud på Danmarksekspeditionen, var han leder af Den Litterære Grønlandsekspedition, hvor en ung Knud Rasmussen blandt andet var med.

Siden hans død har adskillige ledt efter ham uden held. Men blev han faktisk fundet? Og hvis det er tilfældet, hvorfor fik omverdenen så ikke besked? Det og meget mere har jeg glædet mig til at snakke med dagens gæst om. Velkommen til den yderste grænse Janni Andreassen.

Tak skal du væk.

Du er tilknyttet Arktisk Institut, du er forfatter og journalist og har skrevet om flere af de store danske arktiske opdagelsesrejsende, blandt andet tre bøger om netop Mylius-Erichsen. Janni, hvordan startede din interesse for Mylius?

Jeg tror faktisk fra jeg var barn, har jeg interesserer mig for den arktiske verden. Det har måske mest været fotografier og den slags ting, men jeg har også læst historierne om dem, og så var jeg så heldig i 1982 at træffe Grønlandsmaleren Harald Moltkes enke, Else Moltke, der også var forfatter, og hun havde på loftet en kurvekuffert med korrespondance fra den tid fra før hendes ægteskab med Harald Moltke. De blev gift i 1910, og den gik vi igennem en vinter, og der lå 104 breve fra Den Litterære Grønlandsekspedition.

Det der skete på den ekspedition, det var jo, at den kom til at vare meget længere end den skulle have, fordi Harald Moltke blev syg deroppe, og de måtte simpelthen have assistance fra polareskimoerne, som de hed, oppe på Thule dengang.

De breve kunne jo sættes ind i en eller anden sammenhæng, men jeg havde bare ikke sammenhængen, indtil jeg kom ud på Arktisk Institut, der dengang lå i Charlottenlund, og der faldt jeg, havde jeg nær sagt, over 18 dagbøger, som Mylius havde skrevet fra Den litterære Grønlandsekspedition. Og så kunne man simpelthen stikke brevene ind i teksten, altså få mening med det. Og samtidig fik jeg af Knud Rasmussens yngste datter, Inge Thorborg, tilladelse til at gå i hendes fars arkiv. Det var lukket dengang. Så jeg kunne se hvad han havde skrevet om ekspeditionen og Harald Moltkes papirer, har jeg selvfølgelig også haft adgang til.

Janni, det lyder helt eventyrligt. At du på loftet hos Moltkes enke finder breve, du finder en skat, som omverdenen ikke vidste eksisterede.

Vi vidste heller ikke rigtig, hvad vi skulle stille op med det. Så vi lagde alt det Grønlandske over i en stak i hjørnet, for der var mange, mange andre ting, han har jo kendt et hav af mennesker, Harald Moltke. Og så havde vi en meget insisterende bekendt, der kom af og til for at se, hvordan Else Moltke havde det. Hun var dengang 94 år.

Så han sagde: Du må da kunne bruge det til noget. Og jeg var lige ved at blive sur hver gang han kom. Jeg tænkte, det var dog irriterende.

Der bliver lagt et pres på dine skuldre.

Ja, der gjorde. Men altså det løste sig jo, da jeg fandt hans dagbøger derude på instituttet.

Det er jo helt fantastisk, og det kom der en bog ud af. Nye slædespor.

Ja, det gjorde der.

Og jeg har jo slået op på en af siderne her, hvor at der faktisk er en synes jeg, smuk tegning netop af Harald Moltke af Ludvig Mylius-Erichsen.

Ja, en alvorlig yngre mand. Det kan du se på ham. Han har sådan et insisterende blik og det mørke hår og skæg, overskægget og fipskægget. Velklædt. Nydelig at se på. Men man får ikke indtryk af et morsomt menneske eller en lystig personlighed.

Det er en seriøs mand. Jeg det er en alvorlig mand, der er tegnet her. Og så har han disse øjne, prøv at se på de øjne.

Der er nogle politikere, der også har det her i Danmark, sådan nogle stirrende øjne. Der traf jeg for mange år siden også hos Else Moltke, et medlem af Neiiendam familien, altså teaterfamilien. Og Karen Neiiendam, hun kendte Mylius da hun var barn. Og så

sagde hun: Vi var lige ved at knække sammen af grin. Og så sagde hun: De øjne, dem glemte man jo aldrig. Men hun mente det på en anden måde end os.

Fordi her, der borer de sig jo igennem papiret. De brænder. De er meget insisterende. Janni, du har skrevet og fortalt i dine bøger, at Mylius er meget mere end en polarforsker. Fortæl om hans baggrund.

Han er oldebarn af Mendel Levin Nathanson. Berlingske Tidendes redaktør i 1800-tallet, og manden der lavede den moderne avis, satte nyheden på forsiden.

Så hans bedstefar... Nathanson får et uægte barn med en tjenestepige, og det er Mylius-Erichsens bedstefar.

Og han vokser op i et miljø, der er fuldstændig uvant for tjenestepigen i hvert fald. Der er ingen tvivl om, at Mendel Levin har bekostet drengens uddannelse. Han kommer i Østre Borgerdyd Skole sammen med Orla Lehmann i øvrigt, politikeren, og starter så senere hen en badstue i Kalundborg og bliver gift deroppe.

Han skulle egentlig have læst til læge, men det manglede på lysten, som han sagde. Så ender han faktisk som politibetjent, fordi han opdager, at når han står og barberer straffefangerne i Kalundborg, så har han et mægtig godt tag på at få sandheden ud af dem. Han synes, han har en karriere foran sig som politibetjent, og det bliver han, og i den egenskab står han så vagt ved Christian den ottendes bære, da kongen dør i 1848 og der får han en forkølelse og den dør han af som 35-årig.

Samme alder som sønnesønnen har, da han dør i Nordøstgrønland.

Fortæl om Mylius unge år. Hvis man kan sige det sådan.

Hans far bliver også politibetjent og bliver betjent i den største jurisdiktion, som man kaldte det dengang i Vestjylland, altså Ringkøbing. Og der er han jo med faren ude til mange mærkværdigheder. Han er en følsom dreng. Han er opvakt. Han er musisk.

Når han får skældud af sin mor, så svarer han på vers.

Du har skrevet i også en af dine andre bøger om Mylius, at han måske ikke helt passede ind.

Nej, jeg tror det der miljø han trods alt er rundet af, både bedstefarens skolegang, den har også smittet af på faren. Så han er ikke super vestjyde. Det vil jeg ikke sige. Det mere tilknappe, som vestjyder kan have, det har han ikke.

Men måske heller ikke passet ind med dem, der burde være hans kammerater.

Nej, han var anderledes.

Han var anderledes, og det hænger nok sammen med, at hans hang til læsning og digtning. Det var helt almindeligt. Altså han skrev sin første sang til borgerforeningens bal, da han var 13 år.

Det er jo ikke helt almindeligt.

Nej, det siger ikke så lidt.

Og der kommer rigtig stærke eksempler på hans skarpe pen senere i vores samtale. Jeg ved du har forberedt et par citater fra nogle af hans digte, men det vender vi tilbage til. Fortæl om hans københavner tid. Hvornår kommer han til København?

Han kommer til København i 1890 og er jo en ung mand. Han er født i 1872. Og der vil han læse til dansk jurist. Det er ikke den store, altså han bliver ikke cand.jur. Det er en mindre eksamen, hvor han kan ende som overretssagfører, som det hed dengang. I bedste fald.

Han har slet ikke blik for det der meget eksakte, der er inden for juraen. Det har han ikke. Og når han skal lave opgaver, så er det også nogle gange på vers. Og det irriterer jo lærerne af pommern til.

Og han bliver selv træt af det og holder op. Og så finder han ud af, at det var måske bedre, hvis han fik en studentereksamen, og der går han så på Maribo Skole i København. Men han ender så på Politiken, hvor han går op til til Valdemar Koppel, der

er redaktør, fordi han har ligesom fået nys om, at denne redaktør, der redigerede spalten Dag til dag, er den, der handler om københavnere. Altså man har set grosserer ditten og dattens smukke datter gå ned af Strøget. Altså, man skal jo kende sit publikum, ikke? Og det gør Mylius jo rent faktisk ikke. Men han får lov til at vikariere for redaktøren, og så bliver han sat til forefaldende arbejde, da redaktøren vender tilbage fra ferie. De ved ikke rigtig, hvad de skal bruge ham til, men han kommer med på en rejse.

Der er en isbryder, der skal ud på prøvesejlads i Den Botniske Bugt. Og der er den gamle ekspeditionsmand, kaptajn T.V. Garde chef på Nadeshnij, hedder isbryderen, og han fortæller om sin tid med Gustav Holm, der jo var chef for konebådsekspeditionen, der gik op langs Grønlands østkyst. Og det bliver han fyr og flamme over og meget interesseret i det. Men rent journalistisk slår han ikke rigtig igennem før man omkring, jeg tror, det er lige omkring århundredskiftet, finder på, at nu skal man have kultiveret den jyske hede, og til det formål bruger man, man er jo så det offentlige, 15 straffefanger fra Horsens Straffeanstalt. De kommer til Karup til et lille sted, der hedder Geduset. Ja, da begynder de simpelthen at lave marker ud af, altså kultiveret jord, ud af en hede strækning.

Og det synes Mylius er vanvittig interessant. Han er selv gået meget på heden, og han har skrevet en kæmpe stor bog om den jyske hede, eller kommer til det i hvert fald. Og han får som den eneste lov til at tage med dem ud og bo hos dem i fire dage. Det er jo både mordere, almindelige småtyve, og som nu skal se, om de stikker af, eller hvad de gør. Eller de passer arbejdet. Og det bliver til tre store artikler til Politiken, som de sætter på forsiden, og det bliver en slags litterært gennembrud for ham.

Så kommer han til at omgås dem, som vi kender som de radikale.

Ja, han er jo Brandes-fan.

Han har jo Edvard Brandes på Politiken som chefredaktør, og så har han Georg Brandes, som han jo interviewer og skriver digte til også.

Bekendtskab med Johannes V. Jensen.

Også det. Ja, altså, han laver jo et par tidsskrifter omkring århundredskiftet altså i 96, tror jeg det er. Et tidsskrift, der hedder Ungt blod, som han laver sammen med Louis Levi. Det er ham, der er forfatter til børnesangen Sørens far har penge. Det går så ind, fordi der er ikke salg nok i det. Så laver han et til, som er meget skarpere og med rigtig store navne. Journalisten Nielsen Brandt, også Johannes V. Jensen og ja, forskellige andre. Det hedder Vagten, og det udkommer i 1900-tallet og bliver økonomisk garanteret af en bogforlægger. Men det ryger altså også. Det ryger sig en tur. Så bliver han formand for turistforeningen, og så finder han på at lave en venskabsrejse for danske studenter til Island, som han synes, vi har behandlet dårligt. De tager op på et skib der hedder Bodnia, og der møder han Knud Rasmussen.

Det er i 1900.

Så han er fra 79, han er 21 år.

Og på den rejse, som er en ren hyldest og præsentationsrejse, de er ude og ride på islandske heste, det er en ren fornøjelsestur. Men Knud Rasmussen er jo lidt vild med, om ikke Bodnia på vejen hjem fra Island kunne slå et lille slag inden om Grønlands østkyst. Og det synes Mylius er en god idé, indtil de kommer til at tale med en kaptajn i den danske flåde i Reykjavik, der siger til dem, at det ville han ikke råde dem til. For det første er der jo isen, der driver ned langs østkysten, og som er dødsensfarlig. Og så er der den bestemmelse om, at man ikke rejser ind noget sted i Grønland uden tilladelse.

Men der skal mere til at slå de to gutter ud.

Ja, det skal der. Der er sået noget, ikke, der langsomt spirer.

Ja, fordi så går der kun to år, og så tager de to sammen af sted med Moltke, som vi startede med at blive introduceret til ud på den litterære grønlandsekspedition, som faktisk går fra to til fire.

Ja, ja, altså Knud Rasmussen møder Harald Moltke nytårsaften 1901. Og spørger om han vil med som maler.

Det er meningen, at det skal være en ekspedition, når den hedder det dér underlige, gumpetunge navn Den Litterære Grønlandsekspedition, så er det fordi de skal op og beskrive det, de ser. Men de skal også beskrive sig selv. Det synes Mylius er meget mere interessant end naturvidenskab. Altså hvad sker der med mennesker, når de bor så tæt sammen under sådanne forhold, som er så strabadserende forhold. Det er jo både hundeslæde, de skal kunne, og de skal sejle op langs med kysten. De starter selvfølgelig i Nuuk, og så skal de hele vejen op til den nordligste bygd Tasiusaq nord for Uummannaq.

Og derfra skal de krydse Melvillebugten, som er blevet kaldt for skibenes kirkegård. Den kan også godt blive slæderejsenes kirkegård og tage kontakt til en lille stamme på 200 mennesker, som dengang blev kaldt polareskimoerne. Det er planen i store træk.

Var de enige om det fokus?

Ja, altså Knuds rolle i det her, det var at være tolk for Mylius. Knud er født i Jakobshavn og taler sproget. Hans far var præst der, og han blev så sendt i skole i Danmark som tolvårig. Det var ikke noget, der passede ham, så det her er virkelig en appelsin i hans turban. Det er chancen?

Ja, det er chancen. Og Harald Moltke som Knud jo møder nytårsaften, han siger nej, ikke tale om.

Jeg har været i Grønland, og han har været i Lapmarken og alle mulige andre steder og malet nordlys og meget andet. Så han synes ligesom, at nu vil han ned og se de store klassiske malere i Rom og Paris. Men så dukker Mylius op, og han har jo en overtalelsesevne uden lige. Så det ender med at Moltke siger ja.

Så de kommer af sted i juni 1902.

Og så har du fortalt mig tidligere, at der jo faktisk allerede inden de kommer frem til Grønland er uenighed om bord. Og inden vi kommer ind i den historie, for det skal du fortælle mig om, så har jeg jo også siddet og læst dele af Nye slædespor med dagbogsbrevene fra denne ekspedition og der giver Mylius virkelig udtryk for, at han har en skarp pen.

Prøv lige at hæng med her engang. Mylius skriver om rejsen og om de her gutters interne forhold, hvilket de skulle undersøge deroppe. Det slog gnister allerede fra start af. Der gives intet kammeratskab på en arktisk rejse. Ikke kammeratskab af den rette slags. Hvor værdierne står lige og eneparterne er virkelig noget betydningsfuldt for hinanden. Den arktiske luft, der siges at være uden bakterier ejer i hvert fald en farlig smittespore: den personlige grådighed. Så snart det er gået op for den enkelte deltager i en fælles ekspedition, som står lig mange tidligere ved hvilke mænd blev berømte, gribes han af en uimodståelig trang til at blive nummer et, til at sikre sig stof til at fange verdens interesse i særlig grad frem for de andre. En konkurrencefølelse kommer op i ham som leder til egoisme af mangfoldig art. Han bliver umeddelsom, hemmelighedsfuld, gemmer sine papirer og notitser, som man gemmer sølvtøj for indbrudstyve. Han lyver for sine kammerater i stort som småt. Unddrager dem sin hjælp, når og hvor han kan gøre det uden at tro sig og sin dulgte hensigt åbenbaret.

Jeg tror ikke på noget kammeratskab på en sådan rejse.

Av, siger jeg bare.

Stod det så slemt til?

Jeg tror, at indholdet i den tekst, det viser jo i virkeligheden noget om det ambitionsniveau, som ekspeditionsfolk har.

De ville aldrig være nået så langt, hvis ikke de havde nogle fuldstændige hyperambitiøse... Ja. Hvad skal man kalde det?

Altså, de ville noget, ikke. De har også modet til at få det udført.

Men Janni, hvad var det, der allerede var sket om bord på skibet til Grønland?

Det er en banaliteter.

Altså der er en ung dame med ombord, som Moltke bliver lidt lun på. Hvis man kan sige det, og Knud synes, det er lidt skægt, og Mylius synes de tre der, de er ikke rigtig kloge.

Han er irriteret på dem. Og han har selv lige haft et lidt udenomsægteskabeligt forhold til en dame i Skagen og i København, så han går og har lidt dårlig samvittighed, og han synes, at de opfører sig fjollet. Men der kommer lige som en rift i kammeratskabet med Knud Rasmussen. Og den bliver ikke bedre, som ekspeditionen skrider frem. Og det er nok også en af grundene til, at Mylius bliver skeptisk over for Knud Rasmussens som tolk, fordi Knud har sin egen dagsorden. Han vil gerne beskrive, samle ting og historier ind om de folk disker op med, ikke, for han ved jo, historierne ligger der.

Og som også bliver hans store fokus på senere ekspeditioner, femte Thule.

Det bliver hans livsværk.

Men nu nævner du Knud Rasmussens rolle som tolk eller måske mangel på samme. Mylius ønsker i hvert fald ikke, at han skal fungere som det. Han leder efter en tolk og finder en, som jo kommer til at blive en stor personlighed også i dansk arktisk forskning, forskning og historie, fortæl om Jørgen Brønlund.

Jørgen Brønlund og Knud Rasmussen var barndomskammerater fra Jakobshavn, og Brønlund kommer så som ung mand på præsteseminarium i Godthåb eller Nuuk, som det hedder i dag, og får et lille job som kateket i en lille bygd, der hedder Kangeq ikke så forfærdeligt langt fra Godthåb.

Kateket, det er så præstehjælper, eller hvad kan man kalde det?

Ja, det er sådan en mindre præsteeksamen.

Det er ikke en cand.theol, og der tager de ud og hører ham prædike.

Og det vi måske høre et lille klip.

Når man lytter med på den yderste grænse her, Janni, så ved man, at jeg er helt forelsket i disse gamle lydclip, og jeg har spurgt, om du havde nogen, som jeg ikke kendte til, fordi jeg har ledt med lys og lygte efter lydclip på på Mylius og på de andre, og det findes ikke. Men du har fundet et på Jørgen Brønlund?

Det er en lille utrolig historie. Det er en østrigsk ekspedition, der tager op i 1906 for at lave lyd, altså fonografvalser med grønlandske ting.

Og der møder de Brønlund som er oppe for at hjælpe Mylius med Danmarksekspeditionen og han er oppe for at hente to grønlandske medarbejdere, der skal med til Nordøstgrønland. Han skal også købe hunde, og der falder østrigerne og Brønlund over hinanden, og der kommer denne optagelse, som er fadervor.

Det er fantastisk. Den eneste lyd vi har på Jørgen Brønlund, og så skal jeg hilse og sige, at det her er jo så en lydfil, der ikke er fra den litterære ekspedition men i tiden mellem den litterære og Danmarksekspeditionen, hvor Brønlund også er med.

Ja, men alligevel så er det nok det samme Fadervor, som Knud Rasmussen og Harald Moltke har stået og hørt på i Kangeq. Lad os høre engang.

[Jørgen Brønlund fremsiger fadervor på grønlandsk]

Det er knitrende, og det er utydeligt.

Men det er fantastisk, at vi har lyd på Jørgen. Og så bliver jeg nødt til at spørge: Hvor er lyden på alle de andre store? Vi har ikke lyd på Knud Rasmussen. Vi har ikke lyd på Mylius.

Om Knud Rasmussen går der jo en historie, at der har været noget et eller andet sted i et arkiv i Danmark, men der er bare ikke nogen, der har været i stand til at finde det. Om det er rigtigt eller forkert, det er jo helt håbløst at sige noget om.

De andre, de havde jo også fonograf med til Grønland dengang og optog på fonografvalser, det de hørte. Og de blev jo hjembragt og blev afleveret på Nationalmuseet. Og der fik jeg at vide af en af Nationalmuseets medarbejdere engang i 80'erne, at de var blevet arkiveret oppe på loftet.

Og der var de smeltet. Det er jo voks, de er lavet af. Jeg ved ikke, om det er en skrøne. Men sådan er historien.

Vi må tage os til takke med det, vi har.

Ja, fordi en af de andre ting, vi har, som du også har sendt til mig, som jeg synes var så fint, som vi faktisk har valgt at have med i jinglen til den tredje sæson. Det er en trommesang fra 1904, og det er fra polareskimoen Osakrak. Og ham synes jeg, vi også skal høre, for det er så smukt.

[Trommesang]

Osakrak, som Moltke også har malet.

Ja, og det billede findes også i din bog, billedet af Osakrak i Nye slædespor. Hvad er det for nogle sange?

Det kan være udfordringer. Det kan være anklager. Det kan være kærlighedserklæringer. Det kan være ønsker, det kan være alt muligt.

Så man tilkalder hjælp fra guderne, når man udfører de her ritualer.

Men sjovt, at den der trang til at udfolde sig musisk også findes deroppe, selv om instrumenterne er meget, meget primitive, ikke..

Hele det her uvenskab, der desværre flourerer på den litterære ekspedition. Store personligheder. Og så videre. Hvordan går det? De var afsted i to år.

Det kommer til at revne da... De tager fra Godthåb op nordpå med båd først, fordi det er sommer, og så er der ikke is på noget som helst.

Og så skal de overvintre i Jakobshavn. Men på vejen derop, der får Mylius en strålende idé, og det er at tage en slædetur ud på Disko, øen Disko. Og det får han at vide af de andre og også af de lokale, at det er en meget dårlig idé, fordi det er det forkerte tidspunkt på året. Der ligger ikke sne nok til slæder. Der skal jo 100 slæder med, ikke, for de skal også lære at køre på de her tingester. Men han gør det alligevel, og det ender så med, at de faktisk farer vild, og de sulter inden de overhovedet finder en udstadsbestyrer i noget, der hedder Ujarasussuk.

Og der bliver de fodret op, og så kommer de så videre til Jakobshavn. Og der er der altså, der er der spænding på mellem de mænd, der var med. Det var kun Knud og Brønlund og Mylius, der var med. Altså Harald Moltke maler, der er også en læge med på ekspeditionen, også han har nok at se til. Så de to er ikke med.

Og Knud begynder at stille spørgsmålstejn til Mylius lederskab.

Ja, det har han sikkert gjort. Men Knud er jo en meget forsigtig mand med hensyn til at rakke ned på nogen. Det hører du ham faktisk aldrig gøre. Jeg tror, at det sted, hvor han kommer tættest på, det er, at på Femte Thule, hvor nogen siger til ham: Synes du ikke, at den af den var et rigtig dumt svin, eller noget i den retning? Og så svarer han sådan undvigende. Jo, men han spillede da meget pænt på grammofon.

Hvor er det en fin måde at omgås det på.

Så det er ikke fra Knud, du hører noget dårligt om Mylius. Det gør du ikke.

Hvad er det for nogle erkendelser, ekspeditionen får? Hvad lærte de? Hvad lærte andre af dem?

Altså, for det første får man jo et rigtig godt indblik i grønlandske forhold omkring 1902-3. For i begyndelsen går der jo skib til Danmark stadigvæk om sommeren 1902, og der skriver de jo hjem om det de ser.

Lægen Alfred Bertelsen, der var med. Han skal selvfølgelig studere sygdomme og det meget beskedne hospitalsvæsen, der findes på Vestkysten. Og jeg kan huske, jeg tror, jeg mener, jeg kan huske at rubrikken på det, han skriver, den lyder sådan her: Der er kommet et skud på Grønland, hvor han går meget tæt på lægevæsenet deroppe og efterlyser simpelthen større assistance fra dansk side.

Og Mylius skriver også kritisk hjem om de embedsfolk, han møder og mange, mange andre ting, han lægger mærke til. Og det vækker opsigt i Danmark. Det gør det på det tidspunkt, fordi det er jo, som han selv sagde: Det er ikke en naturvidenskabelig

ekspedition denne her. Den handler om at beskrive forholdene, og det er man ikke vant til.

Nej, så det var nyt. Det var nyt. Og der dukker nye planer op. Danmarksekspeditionen bliver født.

Ja, altså det sker først nærmest ved et uheld. De forlader jo den nordligste bygd Tasiusaq og rejser over Melville bugten og får kontakt til polareskimoerne.

Men undervejs i Melville bugten lige i begyndelsen af april, da skyder de bjørn, og den koger de ikke længe nok. Det går ud over dem alle sammen. De har en grønlandsk mand med fra Nordgrønland på det tidspunkt, men de bliver syge allesammen. Mere eller mindre. Har feber og opkast og sådan. Men Moltke bliver meget, meget syg og ganske alvorligt. Og de er jo klar over, at de må have kontakt til polareskimoerne, hvis de overhovedet skal have en chance for at stå det her igennem. Og det får de, og de bliver ligesom optaget i den der lille stamme. Og det er takket være dem, at de simpelthen redder livet.

Og Moltke bliver invalideret.

Han bliver invalideret, han får nogle nerveskader ned i benene.

Det er jo trikinose fra trikininfektion. Trikiner i bjørnekødet. Det finder man først ud af mange år efter. I Jakobshavn havde han boet i og lånt et hus som en sygeplejerske havde haft, og hun var blevet indlagt med tyfus. Derfor troede man til at starte med, at det var det han fejlede, men det var det ikke.

Janni. Ideen om Danmarksekspeditionen bliver født.

Den blev født deroppe.

Inden vi kommer af sted på Danmarksekspeditionen, for det skal vi jo. Hvad er det for nogle tanker, de gør sig under den litterære ekspedition? Hvad er det de mener, at en ny ekspedition kan og bør gøre?

De har sådan lidt flere, altså Knud og Mylius taler meget om at prøve at lave en ekspedition til Nordpolen, og det ville jo være naturligt, hvis de nu slog sig sammen om det. Men det kan de ikke blive enige om. De vil lave hver sin.

Og så ender det alligevel med, at Mylius synes, det kunne være sjovt, hvis man ser sådan et gammelt grønlandsk kort, Ss kan man ikke se konturerne af det nordligste Østgrønland ligesom en en rundet skulder, men hvad der egentlig ligger dér inde, det er der ingen der ved. Så en gang i sommeren, altså de må blive deroppe på grund af Moltkes sygdom. Han kan ikke flyttes. Han er syg i flere måneder simpelthen.

Og der udtænker Mylius de her planer for en Danmarksekspedition, som den senere kommer til at hedde, altså udforskningen af Nordøstgrønland.

Hvordan ser landet ud? Hvor den amerikanske opdagelsesrejsende Peary har været derovre på østkysten.

Påstår der er en kanal som skiller Grønland over.

Han mener, at han har set en kanal, der går fra øst til vest. Hvis man skal være meget romantisk, så kan man altså slæde fra Østgrønland til Thule og besøge polareskimoerne.

Så formålet med Danmarksekspeditionen, som vi skal ud på lige om lidt, det er simpelthen at tegne kortet færdig, hvis man kan sige det sådan.

Ja, er Grønland en ø. Eller er det to.

Mylius, han er ved at ødelægge det for sig selv. De kommer hjem og hans skarpe pen, den fortsætter han med.

Da det går op for den litterære, at de er nødt til at overvintre i 1903, før de kan begynde på rejsen over Melville bugten tilbage, så bygger de et lille stenhuse, og der har de sådan forskellige ting. Knud sidder og småskriver, fordi han interviewer jo polareskimoerne, skriver sagn, og Mylius skriver digte og får dem udgivet hjemme i en digtsamling, der hedder Isblink. Og den vækker jo nogen furore, fordi han har jo siddet

isoleret deroppe og vel ikke tænkt over, hvad han kunne lave af ballade. Men han skriver om, han kalder det danske kongehus for... Skal jeg prøve at læse det op?

Lad os høre det.

Det er skarpe ord, så vidt jeg husker.

Og dette land, jeg har så kært. Min unge elskovs brudeseng. Hvor er det blevet misregert og pint af fremmed fyrsteslæg. I slog vor ret, udåd vor marv og levede selv i sus og dus. Lod vold og vælde gå i arv. Udødelige kongehus, vort sunde legemes snyltelus.

Av av, av av. Og det blev værre.

Jamen, han var jo også efter embedsmændene på vestkysten. Og der skriver han også i Isblink: Jeg hånede Grønlands usle regering. Han pegede på eskimoernes formering, at nu var de vokset til 11000. For et lykkeligt styre er beviset jo knusende. Især når man ved, at adskillige hundrede er uægte frugt af den højligt beundrede danske regerings embedsmænd, der opfylder jorden, hvor de kommer hen.

Så han er ikke populær, da de langt om længe i november 1904 kommer tilbage.

Nej, nej. Han er ved at ødelægge det for sig selv, altså den støtte han søger.

Men han er heldig, at konseilspræsidenten på det tidspunkt hedder I.C. Christensen. Han er fra Stadil, der ligger ikke så forfærdelig langt fra Ringkøbing, og Mylius har haft et lille kontorjob på herredskontoret i Ringkøbing, hvor I.C. Christensen Kommer tit, så de kender hinanden. Så det er I.C., Der foreslår, at de får fat i en kammerherrer ved hoffet og får foretræde for kronprins Frederik, den senere Frederik den ottende.

Og så bliver striden bilagt.

Og bliver lagt på is, så at sige. Ja, der bliver gydt olie på vandene.

Vi skal afsted på Danmarksekspeditionen. Og altså, jeg synes jo det her, det er et kæmpe scoop, det her lydclip. Vi startede afsnittet med ved Peter Freuchen. Jeg er jo ikke super ekspert. Jeg har fortalt andre grønlandskkendere, at du har sendt mig den her lydfil på Peter Freuchen. De anede ikke, den eksisterede. Jeg troede kun, der fandtes ét lydclip med ham, og det er det, som vi også spillede i afsnittet, som var det allerførste afsnit her i Den yderste grænse, som omhandler Peter Freuchen, hvor han er med i det her quizshowovre i USA. Men der findes simpelthen mere lyd på Peter Freuchen. Du har sendt det. Jeg ved lige om lidt spørge dig om hvor i alverden du har fået fingre i det henne. Og nu stikker vi altså lidt ud af et sidespor i forhold til Danmarksekspeditionen, for vi skal lige bruge noget tid på at høre Peter Freuchen fortælle om sit liv, inden han introducerer Mylius-Erichsen. Nu skal vi lige høre Peter Freuchen fortælle så alle os, der er fascineret af den gode fortælling, Grønland og Freuchen, vi må bare læne os tilbage. Det kommer her.

Jeg er født søn af en sømandsslægt. Og allerede som ganske lille dreng sejlede jeg rundt i Guldborgsund, hvor jeg kommer fra, og så senere hen kom jeg på skole. Så gik jeg til søs nogen tid og kom hjem igen og blev student, og så tog jeg ud at sejle igen. Men bestemte mig alligevel til, at jeg ville hellere læse. Og så besluttede jeg mig til at blive læge. Når man var læge, så kunne man jo komme langt rundt i verden. Så kom jeg ind som volontør på Frederiks Hospital, som det hed dengang i København. Og jeg var så heldig at komme under den berømte kirurg professor Røvsing, som gjorde store vidundere. Men engang kom der en mand. Han var slået så voldsomt i stykker, at jeg havde nær sagt, de kom bærende med ham i tre spande, men det er også overdrevet, men han var slået fuldstændig i stykker, og ingen troede, at han kunne leve. Men de fik lappet ham sammen, og de fik ham kureret, og de syede og skar op og satte sammen igen. Og der kom fremmede læger fra andre lande og så på ham. Der blev holdt forelæsninger over ham. Vi fik forklaret, hvor strålende det var. Og det tog vist et år eller sådan noget. Så var manden rask, og så kom han og sagde farvel og kom ud. Og dagen efter blev han kørt over af en sporvogn. Og jeg havde set, hvilket mas det var at få manden rask.

Og så sagde jeg, at det var ikke noget for mig at gå og lappe på en mand, som bliver kørt over af en sporvogn dagen efter. Det var jo ganske omsonst, og så tog jeg ud at sejle igen.

Hvad skal vi sige, Janni?

Altså som Freuchen selv sagde det på et tidspunkt: nyttesløs gerning har aldrig interesseret mig.

Hvor kan han fortælle, jeg elsker det her. Det er simpelthen utroligt. Hvor i alverden har du fået fat i det lydclip?

Som jeg husker det, så er det noget, jeg har optaget fra en udsendelse i det gamle Statsradiofonien på en lille kassettebåndoptager. Det er sådan, jeg har det. Men det var en norsk radio, der henvendte sig til Statsradiofonien for at lave en børneudsendelse om polare ting, polare mennesker.

Og det er efter Freuchens tid, altså det er efter hans død i 57.

Vi hopper tilbage, for nu skal vi selvfølgelig lige tilbage på Danmarksekspeditionen, og det her lydclip, vi lige har hørt, det fortsætter, hvor Freuchen fortæller om, hvordan han kom med, og om Mylius-Erichsen. Lad os lige høre det færdigt.

Og netop på den tid, nu er vi kommet frem til 1906, der havde jeg været ude at sejle i nogle måneder igen. Så havde Mylius-Erichsen, en dansk polarforsker, som var kommet fra Grønland fået startet en ekspedition til Grønlands østkyst, som var den eneste del af Grønland, der ikke endnu var kortlagt, og jeg søgte om at komme med. Og Mylius-Erichsen han var dels en omhyggelig mand og dels en mand med forstand på folk. Så han forhørte sig om mig, og så var der en af mine lærere, der sagde at Peter Freuchen måtte de endelig ikke tage med, han var det skrækkeligste bæst, han nogensinde havde haft med at gøre. Heldigvis kendte Mylius-Erichsen vedkommende lærer og sagde: Du er antaget. Sådan kom jeg med.

Han er jo kun 20 år. Ja, Freuchen, da han kommer med.

Og Janni, der er jo rigtig mange mennesker med på Danmarksekspeditionen. Det er den største ekspedition, der er udgået fra Danmark eller i hvert fald en meget stor, tværfaglig ekspedition, som har rigtig mange forskellige formål. Der er også skrevet utroligt meget om ekspeditionen.

Jeg tænker, vi måske skal koncentrere os om Mylius del af ekspeditionen, hvis vi altså kan det. Hvad var det? Hvad var Mylius rolle?

Han havde planlagt det, man kan kalde en flad struktur. Alle skulle være lige, der var ikke nogen leder. Det kikser lidt. Det ville det nok gøre, når man er 28 mand samlet. Nogen skal ligesom fordele tingene. Men han er selv meget udfarende og er med på meget store slæderejser og meget lidt hjemme. Skibet finder jo ind til Danmarkshavn oppe på 77. breddegrad og laver station der, bygger noget, de kalder villaen. Det ligner sådan et lille træsommerhus, og så har de selvfølgelig også skibet, de kan overvintre på. Men hans rolle er ligesom at lede og fordele arbejdet trods alt. Nogen skal jo finde ud af, om der skal ekspeditioner mod syd og mod nord.

Mod syd, der rejser jo for eksempel Gustav Taastrup. Nej, det er I.P. Koch og Wegener, de rejser ned til et sted, hvor der har været en tysk ekspedition i 1870, og der opdager de, at et af de målepunkter, der er lavet på Koldewey-ekspeditionen, at et af de målepunkter der, det stemmer ikke med virkeligheden. Der er noget, der har flyttet sig, og det bliver jo optakten til Wegeners teori oppe i 50'erne og 60'erne om kontinentalsoklens drift.

Det er jo meget interessant, at det sker allerede dér, uden man egentlig er klar over om det er en regnefejl eller hvad det er. Det skal lige siges.

Mylius selv drager ud på flere slæderejser, kommer tilbage og så videre. Og så er der jo det, som mange af os kender ham for. Den tragiske færd, han har sammen med Høeg Hagen og Brønlund, som vi hørte tidligere. Hvad er det de tre mænd skal?

Altså en af Mylius opgaver i det hele taget er jo den arkæologiske. Han skal prøve at se om kysten har været beboet og hvor højt oppe den har været beboet. Han mener på et tidspunkt, han en hustomt, som han mener er 25 år gammel, så derfor har han sådan et vist håb om, at det kan være, de træffer nogle mennesker. Det gør de så ikke. Og han kommer op til en hvis breddegrad. Og der mener han at nord for den, der har der ikke boet eskimoer.

Så vandringsvejene har været fra vestkysten og syd om og så op af østkysten og ikke nordenom, og der tager han jo fejl. Men det er først noget vi får at vide langt senere takket være Eigil Knut, der jo lavede de store Peary Land-ekspeditioner sammen med Ebbe Munck.

Ja.

Fortæl om det formentlige drama, der kommer til at udspille sig på isen eller i hvert fald at de tre mænd dør og forsvinder.

De rejser op i slæder mod nord, og det er jo ekspeditionens store formål at tegne det nordligste Grønland færdigt og finde ud af, om Peary-kanalen eksisterer. Pearys egne kort fra området sydover er ret dårlige.

Så det bliver man ikke meget klogere af at kigge på, men der ligger en bugt, kalder han det deroppe. Eller den der munder ud i kanalen, Peary-kanalen, der hedder Independence.

Og det er derfra at kanalen skulle gå, nede fra bunden. Og det andet hold skal op og tager kontakt til det punkt, der hedder Clarence Wyckoff i Nordøstgrønland, hvor Peary har bygget en varde og lagt en beretning i. Det er beviset for, at så er kysten tegnet færdigt, idet der er forbindelse hele vejen rundt.

Når de er 10 slæder af sted, så er det fordi nogle af dem er hjælpslæder, at de hjælper til med at have proviant på slæderne. De skal også gøre en meget vigtig ting. De skal lægge depoter ud på kysten, sådan at de to slædehold har mad, simpelthen, når de skal vende hjem. Fordi der er kun to slædehold, tre mand på hver, der skal op nordpå. Og det er på slædehold 1, det er Mylius, Hagen og Brønlund. Hagen er jo kartografen.

Og Brønlund er selvfølgelig fanger og ellers er de sådan lidt alt-muligt mænd, alle tre.

Og det andet hold, det er jo I.P. Koch og maleren Aage Bertelsen og Tobias, grønlænderen Tobias. De møder hinanden helt tilfældigt, de to slædehold, da de faktisk er på hjemgående.

Og hvornår er vi her?

Det er maj, 28. maj 1907. Og sidste gang vi hører noget fra, i hvert fald der er dokumenteret, er det fra et sted i efteråret 07?

Altså det sidste vi hører fra slædehold 1, det er jo fundet af Brønlunds lig som Danmark-ekspeditionen, det er Koch og Tobias, finder i marts 1908, og da skriver han jo, at de er omkommet på 79-fjorden.

Det er Brønlund, der skriver det?

Ja ja, det er det, at de andres lig findes midt i fjorden foran Bræ, og da har man jo diskuteret i årevis, hvad i alverden det betød. Men der er Sirius-patruljens gamle chef, Mogens Guldbrandsen, kommet med en meget fin teori om, at de cirka to en halv mil, hvis de er gået fra bunden af Danmarksfjorden over isen, hvad der er meget, der tyder på.

Så er brækanten på 79-fjorden, den er 36 kilometer lang og to en halv mil, det er det halve af distancen. De 2,5 mil, Brønlund taler om. Så det vil sige, at hvis de er gået i den tidevandsrevne, der fryser til om natten neden for brækanten, så har de ligget der. Men den nyeste forskning, man har lavet ud på Geus i 90'erne af 79-fjorden viser jo med hvilken hastighed den er skudt ud i vandet. Det er en flydende bræ. Og det viser at går vi tilbage til 1907. Så knækkede stykket af i 96.

Så er de altså væk, hvis de har ligget der.

Og inden jeg spørger dig om, hvad du tror, der skete med dem. For det er jo sådan, at man aldrig har fundet Høeg Hagen og Mylius dagbøger, der har også været en diskussion om Mylius overhovedet førte dagbog.

Så er det jo sådan, at da Koch og Tobias finder Brønlund, har han formentlig, mener du, skrevet noget af fra Mylius blandt andet denne her sang, som Mylius kalder dejlige skib med den jernklædte bringe. Og det er en sang, han har skrevet til den forventelige hjemkomstsfest, som de skulle have om bord på skibet.

Den er simpelthen så utrolig stærk. Den tekst, som er skrevet. Jeg synes lige, vi skal nå at få det med her til sidst, hvad han skriver. Og det er sådan, at du har fundet ud af, at den formentlig er skrevet til denne melodi.

Kan du lige fortælle mig hvad melodien hedder, for det har jeg glemt.

Den hedder dejlige sund med den blånende bølge og er skrevet af en regimentsmusiker, Malmqvist.

Og den hører vi lige, og så fader den ud. Og så vil jeg læse de to sidste strofer af Mylius digt Dejlig skib, men den jernklædte bringe.

Dejlige dag, da vi spændte vor slæde og drog på opdagerrejse mod nord. Brat tog man afsked med venners kæde rig nok på følelser, fattig på ord. Håndtrykket varme er ej frosset af. Tit har vi husket alt godt i os gav. Lovprist jer, takket jer, længtes at se livsglade øjne bag al denne sne. Gid det må ske. Dejlige skib til din hygge vi længes. Fjernt har i armod og fare vi rejst. Nu svinder solen og vinteren strenges. Snart skal vi se dig med Dannebrog hejst. Og faldt tit sult og forsagelse svært, et fik vi dog under langfarten lært. Dejligt er skibet, hvor tilflugt og havn vågne og drømmende, alt vort savn. Danmark, dit navn.

Jeg bliver helt rørt, når jeg sidder og læser det her.

De tre mænd og Mylius, der skriver dette digt, forventer de skal komme tilbage til kammeraterne, og det gør de aldrig. De dør, og det er måske det sidste, en af de sidste ting, han når at skrive i sit liv Mylius.

Der er forskellige teorier, jeg har hørt en enkelt. Den er blevet fremsagt her i den yderst begrænset, at man måske faktisk har fundet Mylius og Høeg Hagen. Men de var i en så slem forfatning, at man ikke turde fortælle omverdenen dem det. Hvad mener du om den teori?

Jeg mener, det er noget sludder at se her. Men man kan jo sige præcis, som man har lyst til, ikke.

Men der er jo ikke noget belæg for.

Det kunne være hypoteser, at de er blevet spist af bjørn og så videre. Hvad mener du, der er...?

Herregud, der er mange arktiske rejsende, der er spist af bjørne, og det har man da vist. Så hvorfor skulle Koch ikke komme hjem og sige det? Altså Koch blev jo nærmest frosset ud, da han kom hjem, fordi folk troede på lige præcis det du siger. At han har set noget, han ikke... Kannibalisme har også været på tale.

Men der var jo en læge oppe i 63, der talte knogler ved Brønlunds grav. Så han har ikke spist en overarm af nogen som helst. Der var kun en.

Hvad mener du, der er sket?

Jeg mener som Gulbrandsen, at de er gået fra bunden af Danmarksfjorden. Det er muligt at gå på en sandslette og følge iskanten, og der kan man, når det er vinter, så lægger sneen sig og så dér, hvor der kan være spalter ikke, og så kan de gå op på isen derfra, og der har de gået til brækanten, den nordlige side af brækanten og de to en halv mil, der har de gået på tidevandsrevnerne om natten.

Det har været nemt at gå, og hvor man heller ikke ryger i en spalte, fordi 79-fjorden er en farlig bræ. Og der tror jeg ligesom Gulbrandsen at der er de døde.

Og med de ord, så slutter vi af. Klogere på Mylius og på de andre, men ikke nødvendigvis på, hvad der konkret skete med dem, så det står ud i det uvisse stadigvæk.

Jannie tusind tak for i dag.

Selv tak!

Den yderste grænse er produceret af Kontoret Juhl og Brunse for Nationalmuseet og Radio Loud.

Særlig tak til NRK, Det norske nationalbibliotek, SVT, SR, SF Studios, Grenna Museum, Det Danske Filminstitut og DR. Find serien på vorestid.dk eller der, hvor du normalt finder dine podcast.